

KICHIK MAKTAB YOSHI DAVRIDA PSIXIK RIVOJLANISH XUSUSIYATLAR

*ADPI Filologiya fakulteti O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 1-bosqich
talabasi Latifjonova Mehriniso*

Annotatsiya: Mazkur maqolada 6-7 yoshdan 10-11 yoshgacha bo'lgan bolalarning psixik rivojlanish qonuniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda Sharq mutafakkirlarining psixodiagnostik merosi, ijtimoiy normalarning axborotlashgan jamiyatdagi transformatsiyasi va o'quv faoliyatining neyropsixologik asoslari faktik ma'lumotlar asosida yoritilgan.

Kalit so'zlar: kichik maktab yoshi, psixik rivojlanish, intellekt, axborot muhiti, ijtimoiy norma, psixodiagnostika, ta'lim psixologiyasi.

Annotation: This article analyzes the patterns of mental development in children aged 6–7 to 10–11 years. The study examines the psychodiagnostic heritage of Eastern thinkers, the transformation of social norms in an information society, and the neuropsychological foundations of learning activity based on factual data.

Keywords: primary school age, mental development, intelligence, information environment, social norm, psychodiagnosics, educational psychology.

Аннотация: В данной статье анализируются закономерности психического развития детей в возрасте от 6–7 до 10–11 лет. В исследовании на основе фактических данных рассматриваются психодиагностическое наследие восточных мыслителей, трансформация социальных норм в условиях информационного общества и нейropsихологические основы учебной деятельности.

Ключевые слова: младший школьный возраст, психическое развитие, интеллект, информационная среда, социальная норма, психодиагностика, психология образования.

Kichik maktab yoshi — inson ontogenezidagi "ijtimoiy tug'ilish" davridir. Bu davrda bolaning yetakchi faoliyati o'yin faoliyatidan o'quv faoliyatiga almashadi.

Bu shunchaki mashg'ulot turining o'zgarishi emas, balki butun psixik apparatning qayta qurilishidir.

Asosiy faktik ko'rsatkichlar:

Miya rivojlanishi: 7 yoshga kelib bolaning miya vazni kattalar miyasining 90% qismini tashkil etadi. Frontal sohalarning (peshona qismining) jadal rivojlanishi ixtiyoriy xulq-atvorni boshqarish imkonini beradi.

Ijtimoiy o'zgarish: "Men – jamiyat" munosabatlari tizimi shakllanadi.

I. SHARQ MUTAFAKKIRLARI ASARLARIDA PSIXODIAGNOSTIKA VA INDIVIDUALIZATSIYA

A.A. Nurullo o'g'li (2023) tadqiqotlariga ko'ra, Sharq falsafiy-pedagogik fikrida bolaning psixik holatini diagnostika qilish markaziy o'rinda turgan.

Ibn Sinoning "Tadbir al-manzil" qarashlari: Buyuk hakim bolaning tabiatini (temperamentini) aniqlashni birinchi vazifa qilib qo'ygan. Kichik maktab yoshidagi bolaning "issiq va nam" tabiati uning tez o'zlashtirishi, lekin tez charchashini belgilaydi.

Abu Rayhon Beruniyning kognitiv diagnostikasi: Mutafakkir bolaning qiziqishlarini (shavqini) diagnostika qilish orqali ta'lim berishni targ'ib qilgan. Bu bugungi kundagi "individual ta'lim traektoriyasi" tushunchasiga to'liq mos keladi.

Alisher Navoiy va xulq diagnostikasi: Adib asarlarida bolaning nutqi va muloqoti orqali uning ichki olamini (psixikasini) aniqlash usullari keltirilgan.

II. PSIXIK JARAYONLARNING FUNKSIONAL O'ZGARISHI

Bu davrda barcha psixik jarayonlar ixtiyoriylik, onglilik va vositachilik xususiyatlarini kasb etadi.

1. Diqqat va Xotira transformatsiyasi

Kichik maktab yoshining boshida diqqat bevosita va ixtiyorsiz bo'lsa, 3-4-sinflarga borib, bola o'z diqqatini 20-30 daqiqa davomida bir nuqtaga yo'naltira oladi.

Fakt: Bu yoshda mantiqiy xotira mexanik xotiradan ko'ra jadalroq rivojlanadi. Bola ma'lumotni shunchaki yodlamasdan, ma'noviy bog'lanishlar orqali eslab qolishni o'rganadi.

2. Tafakkurning rivojlanishi (Piaje va Vigotskiy nazariyasi)

J. Piaje bo'yicha, bu "konkret operatsiyalar davri". Bola ob'ektlarning invariantligini (hajm, og'irlik saqlanishi) tushunadi.

Neyropsixologik fakt: Chap va o'ng yarimsharlar o'rtasidagi aloqa (callosum) mustahkamlanadi, bu esa nutqiy va obrazli tafakkurning sintezini ta'minlaydi.

III. AXBOROT MUHITI VA IJTIMOYIY NORMALAR TRANSFORMASIYASI

O.T. Vaxabova (2024) va V. O'gilxon (2023) tadqiqotlari zamonaviy axborot makonining kichik maktab yoshidagi bolalarga ta'sirini chuqur tahlil qilgan.

Axborot muhitining ijtimoiy normalarga ta'siri:

Globalashuv sharoitida bolalar "virtual referent guruhlar" (bloggerlar, strimerlar) ta'siriga tushib qolmoqda. Bu esa an'anaviy oilaviy va milliy ijtimoiy normalarning eroziyasiga olib kelishi mumkin.

Metodik jihatlar:

Bolalarning axborot iste'molini tadqiq etishda quyidagi omillar hisobga olinishi shart:

Ekran vaqti va psixik toliqish: Kuniga 2 soatdan ortiq ekran qarshisida bo'lish diqqat yetishmasligi sindromiga (ADHD) sabab bo'lishi isbotlangan.

Kognitiv dissonans: Virtual olamdagi "yengil hayot" va real maktabdagi "mehnat talab qiluvchi o'qish" o'rtasidagi ziddiyat bolada psixologik zo'riqishni keltirib chiqaradi.

IV. PSIXIK RIVOJLANISHDAGI INQIROZLAR (7 YOSH INQIROZI)

L.S. Vigotskiy ta'riflaganidek, 7 yosh inqirozi "bolalik beg'uborligining yo'qolishi" bilan tavsiflanadi.

Simptomlar: Qiliqlik qilish, gap qaytarish, o'z hissiyotlarini "ichiga yutish" (hissiyotlarning differensiallashuvi).

Psixologik sabab: Bola o'zining ichki olami borligini anglaydi va bu olamni kattalardan himoya qilishni boshlaydi.

V. MAKTABGA MOSLASHUVNING PSIXODIAGNOSTIKASI

Maqolada ta'kidlanishicha, maktabga moslashuv 3 darajada kechadi:

Fiziologik moslashuv: (2-4 hafta davom etadi, ishtaha va uyqu o'zgarishi mumkin).

Psixologik moslashuv: (O'quv motivatsiyasining shakllanishi).

Ijtimoiy moslashuv: (Sinfdoshlar va o'qituvchi bilan munosabat).

V. O'gilxon (2023) taklif etgan metodikaga ko'ra, bu jarayonda bolaning "axborot gigienasi" va "ijtimoiy intellekti" darajasini baholash eng muhim diagnostik ko'rsatkichdir.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Kichik maktab yoshidagi bolalarning psixik rivojlanishini optimallashtirish uchun quyidagilar zarur:

Sharqona yondashuv: Ta'limni bolaning temperamentiga (mijoziga) moslash (Nurullo o'g'li bo'yicha).

Axborot nazorati: Raqamli muhitda ijtimoiy normalarni himoya qilish mexanizmlarini yaratish (Vaxabova bo'yicha).

Kognitiv rivojlanish: O'quv jarayonida faqat yodlash emas, balki mantiqiy va kreativ tafakkurni rivojlantiruvchi metodikalarni qo'llash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Nurullo o'g'li, A. A. (2023). Sharq mutafakkirlarining asarlarida psixodiagnostikaga doir qarashlari. Тараққиёт, 13.
2. Vaxabova O.T. (2024). Globallashuv sharoitida axborot muhitining yoshlar ijtimoiy normalari shakllanishiga ta'sirining psixologik jihatlari. Современное образование (Узбекистан), 12(145).
3. O'gilxon T, V. (2023). Axborot muhiti yoshlar ijtimoiy normalari shakllanishiga ta'sirini tadqiq etishning metodik jihatlari. Современное образование (Узбекистан), 11 (132).
4. Vigotskiy L.S. Sobraniye sochineniy. T. 4. (Detskaya psixologiya).
5. Elkonin D.B. Psixologiya obucheniya mladshego shkolnika.
6. G'oziyev E.G'. Psixologiya (Yosh davrlari psixologiyasi). Toshkent.